

ДОНБАСЬКА ДЕРЖАВНА МАШИНОБУДІВНА АКАДЕМІЯ

Факультет економіки та менеджменту

Кафедра філософії та соціально-політичних наук

Затверджую:

Декан факультету

проф. Є. В. Мироненко

03.09. 2024

Розглянуто і схвалено

на засіданні кафедри філософії та СПН

Протокол №1 від 03.09.2024

В. о. завідувача кафедри

доц. О.П. Кваша

**Робоча програма навчальної дисципліни
«Історія політичної думки України»**

галузь знань	05 «Соціальні та поведінкові науки»
спеціальність	052 «Політологія»
назва освітньої програми	«Політологія»
рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
статус	обов'язкова

Розробник: канд. істор. наук, доц. Стешенко Наталія Леонідівна

Краматорськ – Тернопіль

2024

I. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Показники		Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
денна на базі ПЗСО	денна на базі ОКР «Молодший бакалавр»		денна на базі ПЗСО	денна на базі ОКР «Молодший бакалавр»
Кількість кредитів		ОПП «Політологія»	Обов'язкова	
6				
Загальна кількість годин				
180				
Модулів – 2		Професійна кваліфікація: бакалавр політології	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2			2	
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)			Семестр	
			3	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних 4/самостійної роботи студента /8		Освітньо-кваліфікаційний рівень: перший (бакалаврський)	Лекції	
			30	
			Практичні/семінарські	
			30	
			Самостійна робота	
			120	
		Вид контролю		
		іспит		

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить для денної форми навчання – 60/120 (1/2)

II ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Актуальність вивчення дисципліни у зв'язку із завданнями професійної діяльності та навчання

Навчальна дисципліна «Історія політичної думки України» посідає одне з провідних місць у системі політологічної освіти. Підготовка висококваліфікованого фахівця у сфері політології передбачає глибоке знання ідейно-політичного потенціалу минулого, кращих зразків політичної думки; виховання повноправного громадянина України, який здатен вільно орієнтуватися в суспільному житті, усвідомлювати свою роль та відповідальність перед суспільством і державою.

Політична думка України розглядається як така, що народилася й розвивалася в контексті загальнолюдських знань про форми і функції політики і влади, політичну культуру і політичні цінності. Масштабність охоплення політичних знань і специфіка цього предмета дають змогу через використання різноманітних підходів синтезувати широке розмаїття ідейно-теоретичних напрямків у єдине ціле та поєднати його з основними надбаннями світової політичної думки. Остання завжди була для українських мислителів орієнтиром для побудови власних концепцій, а також надавала їм широкі можливості вписатися в контекст загального надбання людства з тим, щоб утвердити

здатність національного ідейно-теоретичного потенціалу справляти вирішальний вплив на суспільний розвиток, практику державотворення. Відтак, осмислюючи надбання вітчизняної політичної думки і зважаючи на національну специфіку її формування в Україні, ми повинні орієнтуватися на вироблений людством історичний потенціал світової державно-правової та політичної думки.

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Історія політичної думки України» укладена відповідно до освітньо-професійної програми «Політологія» підготовки бакалаврів, належить до циклу гуманітарних, соціально-політичних дисциплін.

Метою викладання навчальної дисципліни «Історія політичної думки України» є формування компетентностей в галузі знань вітчизняної історії, зокрема, вивчення соціально-політичного контексту утворення авторських концептів, оригінальних текстів та текстів інтерпретаційних, ідеологічної складової та практичної направленості громадсько-політичної діяльності політичних мислителів України; визначення законів процесу формування предмету політичної науки її розвитку в Україні в соціально-історичному та формально-логічному аспектах; формування загальних основ та системи суспільно-політичних знань, сучасного політичного мислення, почуття патріотизму, національної гідності у майбутніх політологів, а також набуття навичок застосування зазначених компетентностей у професійній діяльності.

Об'єктом вивчення навчальної дисципліни «Історія політичної думки України» є соціально-політичні передумови формування політичної думки, оригінальні тексти політичних мислителів та тексти інтерпретаційні.

Предмет – закони та принципи формування предмету політичної науки її методології в соціально-історичному та формально-логічному аспектах.

Завдання дисципліни:

- вивчення соціально-історичних детермінант формування політичної думки українського народу та закономірностей їх змінюваності в різних історичних епохах;
- виділення етапів наукової концептуалізації української політичної думки та періодів її інституціоналізації;
- з'ясування змістової частини та політичних наслідків оригінальних та інтерпретаційних текстів політичної думки України;
- вивчити ідеологічну складову та практичну направленість громадсько-політичної діяльності представників української еліти різних історичних періодів;
- вивчення закономірностей формування та історичної трансформації основних політичних інститутів на українських землях, становлення форм політичного та державного самовизначення українського народу;
- виявлення та екстраполяція на сучасний політичний процес принципів та механізмів функціонування та зміни системи політичних відносин в різні історичні періоди.

Міждисциплінарні зв'язки. Предмет вивчення курсу «Історія політичної думки України» пов'язаний із проблематикою таких дисциплін: «Історія України і української культури», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Видатні особистості в історії України».

Мова викладання: українська.

III ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

При викладанні навчальної дисципліни «Історія політичної думки України» увага приділяється оволодінню здобувачами такими **загальними та спеціальними компетентностями:**

- знання ідейно-політичного потенціалу минулого, кращих зразків політичної думки України (ЗК01);
- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку політичної думки України (ЗК07);
- здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки (СК01);
- здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки (СК02);
- здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування (СК05);
- здатність презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень з історії політичної думки України для фахівців та нефаківців (СК09).

У результаті вивчення дисципліни здобувач вищої освіти повинен продемонструвати достатній рівень сформованості наступних **програмних результатів навчання:**

ПРН01. Розуміти етапи розвитку, етичні та правові засади політичної думки України.

ПРН07. Розуміти історію, закономірності та етапи розвитку політичної думки України, знати її цінності та досягнення.

ПРН09. Вміти застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.

ПРН12. Вміти аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.

ПРН16. Презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень з історії політичної думки України фахівцям і широкій аудиторії, засобам масової інформації, експертам з інших галузей знань.

Здобувачі вищої освіти, вивчаючи навчальну дисципліну «Історія політичної думки України», опановують систему знань і навичок, що дозволяють сформулювати такі спеціальні результати:

у когнітивній (пізнавальній) сфері здобувач здатний знати і розуміти:

- здатний виділити етапи наукової концептуалізації української політичної думки та періоди її інституціоналізації;
- визначити ідеологічну складову та практичну направленість громадсько-

політичної діяльності політичних мислителів України;

- інтерпретувати інформацію з різноманітних джерел (архівні документи, оригінальні та інтерпретаційні тексти політичної думки України, періодика, наукові праці тощо);

- досліджувати громадсько-політичну діяльність політичних мислителів України в контексті їхньої історичної доби;

- аргументувати актуальність вивчення закономірностей формування та історичної трансформації основних політичних інститутів на українських землях, становлення форм політичного та державного самовизначення українського народу;

- робити висновки про результати діяльності політичних осіб, спільнот та структур у конкретні історичні епохи;

в афективній (емоційній) сфері здобувач здатний:

- дискутувати щодо перспектив розвитку політичної думки України в сучасних умовах;

- співпрацювати з іншими здобувачами та викладачем в процесі обговорення проблемних питань на лекційних та семінарських заняттях, при виконанні і захисті індивідуальних завдань;

- ініціювати і брати участь у дискусії з питань навчальної дисципліни;

- вивчати ідеологічну складову та практичну направленість громадсько-політичної діяльності представників української еліти різних історичних періодів;

у психомоторній (діяльнісній) сфері здобувач здатний:

- самостійно аналізувати закони та принципи процесу формування предмету політичної науки її розвитку в Україні за допомогою вивчення соціально-політичного контексту утворення авторських концептів, оригінальних текстів та текстів інтерпретаційних, ідеологічної складової та практичної направленості громадсько-політичної діяльності політичних мислителів України;

- самостійно користуватися оригінальними та інтерпретаційними текстами політичної думки України;

- застосовувати одержані знання та набуті навички у вивченні інших суспільно-політичних наук.

IV ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Змістовий модуль 1
Політична думка України з давніх часів до кінця XIX ст.

Тема 1. Предмет навчального курсу «Історія політичної думки України» і методологія його вивчення

Історія політичної думки як предмет вивчення сучасної політичної науки. Основні парадигматичні підходи до опанування історії політичної думки. Предмет навчального курсу «Історія політичної думки України» та методологія його вивчення. Історико-політологічний та проблемно-політологічний підходи до вивчення української політичної думки. Етапи становлення і розвитку української політичної думки. Періодизація розвитку української політичної думки. Підстави визначення основних етапів її розвитку. Характерні ознаки і відмінності етапів української політичної думки. Найбільш актуальні проблеми її подальшого вивчення.

Література [1; 16; 19]

Тема 2. Владні відносини і релігійно-політична думка Київської Русі

Початки вітчизняного політичного мислення. «Слово про закон і благодать» – гімн духовній свободі людини. «Руська правда» – політико-правовий документ, свідчення утвердження цілісного суспільства й держави. «Повчання» Володимира Мономаха як синтез основних політичних проблем часів Київської Русі.

Література [1; 11; 15; 16; 19]

Тема 3. Загальнодемократичний етап в історії української політичної думки (XIV – кінець XVIII ст.)

Українські гуманісти епохи європейського Відродження. Політичний трактат С. Оріховського «Напучення польському королеві Сигізмунду Августу». Гострополемічна думка (В. Суразький, І. Вишенський, Г. Смотрицький і М. Смотрицький та ін.) та культурно-освітня (Ю. Рогатинець, К. Ставровецький, С. Зизаній і Л. Зизаній та ін.). Суспільно-політичні погляди Г. Сковороди. Демократичні ідеї козацько-гетьманської доби в Україні. Українське козацтво як політичний чинник у боротьбі за національну державність. Києво-Могилянська академія та основні ідеї її чільних представників. Церковні братства та їх вплив на зростання національної свідомості українського народу. Українська політична думка в добу визвольних змагань XVII ст. Пилип Орлик та його Конституція. «Конституція прав і свобод Запорізького війська» як свідчення рівня розвитку української політичної думки XVIII ст. Загальні положення Конституції П. Орлика. Контури політичного устрою української держави. Політико-правові гарантії і обмеження для еліти в Конституції П. Орлика.

Література [10; 13; 15; 16; 19; 20]

Тема 4. Формування і утвердження українського лібералізму (кінець XVIII – середина XIX ст.)

Перші паростки українського ліберального світогляду: «Історія Русів». Формування і погляди української інтелігенції початку XIX ст. Кирило-Мефодіївське товариство: Програма, Устав і політичні погляди його представників. Спадщина Т. Шевченка як невіддільне явище соціально-політичного життя і української політичної думки. М. Костомаров як політичний

мислитель. Ідея слов'янського єднання в історико-політологічній концепції М. Костомарова. Визначення майбутнього державного устрою України у творах М. Костомарова.

Література [8; 11; 13–16; 19]

Тема 5. Михайло Драгоманов – основоположник політичної науки в Україні

М. Драгоманов як політичний мислитель та його концепція вітчизняного лібералізму. Критика російського самодержавства і українських націонал-демократів у творчості М. Драгоманова («Историческая Польша и великорусская демократия», «Чудацькі думки про українську національну справу», «Шевченко, українофіли і соціалізм»). Система політичного реформування суспільства: конституційний проект М. Драгоманова «Вольный союз – Вільна спілка».

Література [7; 8; 13; 15; 16; 19]

Тема 6. Розвиток суспільно-політичних ідей на західноукраїнських землях (О. Терлецький, І. Франко, А. Шептицький)

Політичне пробудження галичан (М. Шашкевич, І. Вагилевич, Я. Головацький). Політико-правові погляди Остапа Терлецького. Еволюція суспільно-політичних поглядів Івана Франка. Духовно-політичні заповіді митрополита Андрея Шептицького.

Література [11; 16; 17]

Змістовий модуль 2

Українська політична думка ХХ – початку ХХІ ст.

Тема 7. Осмислення національно-державницької ідеї в революційну добу української історії.

Національно-самостійницька концепція Миколи Міхновського. Ідея національного визволення українського народу від російського панування та його самовизначення («Самостійна Україна»). Конституційний проект М. Міхновського «Основний Закон «Самостійної України» Спілки Народу Українського», його політико-правові ідеї і положення. Вплив творчості М. Міхновського на подальший розвиток національно-визвольного руху в Україні. Теорія національного самовизначення українського народу в політологічній спадщині Михайла Грушевського. Концепція української історії М. Грушевського та її політичний характер. Еволюція поглядів М. Грушевського від ідеї перетворення Росії у вільний союз вільних народів до осмислення проблеми національного самовизначення українського народу. Утвердження статусу України як незалежної держави («Нова політика», «Хто такі українці і чого вони хочуть»).

Література [3–5; 8; 13; 16]

Тема 8. Український націонал-комунізм: спроби поєднання національної ідеї з більшовизмом

Причини виникнення і характерні особливості розвитку течії націонал-комунізму на українському ґрунті. С. Мазлах, В. Шахрай. «До хвилі (що діється на Вкраїні та з Україною?)». Основні течії, лідери та ідеї українського націонал-комунізму. Політичні погляди М. Хвильового.

Література [3; 5; 11]

Тема 9. Феномен української еміграції. Теоретичні підходи до питання відновлення української державності

Особливості формування української політичної еміграції. Основні течії еміграційної політичної думки. Суспільно-політичні погляди чільних представників української еміграції міжвоєнної доби. Д. Донцов – родоначальник українського націоналізму. Феномен Д. Донцова в історії української політичної думки. В. Липинський як політичний мислитель. Політичні погляди В. Липинського на становлення української національної держави («Україна на переломі, замітка до історії українського будівництва в XVII-ім столітті», «Релігія і церква в історії України», «Листи до братів хліборобів»). Внесок В. Липинського в українську політологію. Дністрянський та його місце в історії української науки. Концепція держави і права С. Дністрянського. Конституційний проект «Устрій Галицької держави». Суспільно-політичні погляди С. Дністрянського.

Література [1; 7; 12–13]

Тема 10. Зародження новітніх поглядів і підходів у розвитку політичної думки післявоєнної української еміграції

Основні напрямки переосмислення шляхів боротьби за утвердження української державності у середовищі української післявоєнної еміграції. Найважливіші постаті та інституції післявоєнних часів. Політологічні студії і прогнози Івана Лисяка-Рудницького. В. Винниченко і його місце в історії української політичної думки. «Відродження нації» як важливе джерело пізнання політичної думки часів УНР. «Заповіт борцям за визволення» як свідчення завершення еволюції політичних поглядів В. Винниченка. Соціально-політична програма колектократії як складова «теорії конвергенції».

Література [3; 11; 13; 17]

Тема 11. Суспільно-політичні погляди українських дисидентів-шістдесятників

Феномен дисидентського руху 60-х років ХХ ст. в СРСР. Соціальний склад і форми державного протесту українських дисидентів. Політичні погляди чільних представників українських дисидентів (І. Дзюба, В. Чорновіл, В. Мороз, В. Стус, П. Григоренко, Л. Лук'яненко та ін.).

Література [1; 6; 8; 9; 20]

Тема 12. Політична наука і освіта в сучасній Україні

Утвердження політичної науки як навчальної дисципліни у вищих навчальних закладах України. Пошуки шляхів розвитку політичної науки в Україні і формування вітчизняної школи політології. «Українська академія політичних наук», «Українська асоціація політологів» та інші центри розвитку української політології.

Література [1; 7]

V СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Розподіл обсягу дисципліни за видами навчальних занять та темами

№ з/п	Назви змістових модулів і тем	Кількість годин (денна/заочна форма)				
		Усього	в т.ч.			
			Л	П (С)	Лаб	СРС
Змістовий модуль 1 Політична думка України з давніх часів до кінця XIX ст.						
1	Предмет навчального курсу «Історія політичної думки України»	15	4/1	4		7/14
2	Владні відносини і релігійно-політична думка Київської Русі	15	2	2		11/15
3	Становлення демократичного світорозуміння в історії української політичної думки (XIV–XVIII ст.)	15	3/1	3		9/14
4	Формування і утвердження українського лібералізму (кінець XVIII – середина XIX ст.)	15	2	2/1		11/14
5	Михайло Драгоманов – основоположник політичної науки України	15	2	2/1		11/14
6	Розвиток суспільно-політичних ідей на західноукраїнських землях (О. Терлецький, І. Франко, А. Шептицький)	15	2	2		11/15
Змістовий модуль 2 Українська політична думка XX – початку XXI ст.						
7	Осмислення національно-державницької ідеї в революційну добу української історії	15	3/1	3		9/14
8	Український націонал-комунізм: спроби поєднання національної ідеї з більшовизмом	15	2	2		11/15
9	Феномен міжвоєнної української еміграції. Теоретичні підходи до питання відновлення української державності	15	2	2/1		11/14
10	Зародження новітніх поглядів і підходів у розвитку політичної думки повоєнної української еміграції	15	2	2		11/15
11	Суспільно-політичні погляди українських дисидентів-шістдесятників і передумови формування вітчизняної політології	15	2	2/1		11/14
12	Політична наука і освіта в сучасній Україні	15	4/1	4		7/14
Усього годин		180	30/4	30/4		120/172

5.2. Тематика семінарських занять

№ з/п	Тема заняття
1	Предмет навчального курсу «Історія політичної думки України»
2	Владні відносини і релігійно-політична думка Київської Русі
3	Становлення демократичного світорозуміння в історії української політичної думки (XIV–XVIII ст.)
4	Формування і утвердження українського лібералізму (кінець XVIII – середина XIX ст.)
5	Михайло Драгоманов – основоположник політичної науки України
6	Розвиток суспільно-політичних ідей на західноукраїнських землях (О. Терлецький, І. Франко, А. Шептицький). Модульний контроль № 1
7	Осмислення національно-державницької ідеї в революційну добу української історії
8	Український націонал-комунізм: спроби поєднання національної ідеї з більшовизмом
9	Феномен міжвоєнної української еміграції. Теоретичні підходи до питання відновлення української державності
10	Зародження новітніх поглядів і підходів у розвитку політичної думки повоєнної української еміграції

11	Суспільно-політичні погляди українських дисидентів-шістдесятників і передумови формування вітчизняної політології
12	Політична наука і освіта в сучасній Україні. <i>Модульний контроль № 2</i>

5.3 Перелік індивідуальних завдань

Головною ціллю індивідуальних завдань є контроль самостійної роботи здобувачів. Цей контроль здійснюється завдяки написанню здобувачами доповідей, рефератів, презентацій тощо. Підготовка презентації – вид самостійної роботи, що виконується студентом поза аудиторними годинами. Здобувач вільно обирає тематику з числа тем, які пропонуються планами семінарських занять, або узгоджує з викладачем ініціативну тематику. Наступним кроком здобувач здійснює бібліографічний пошук, використовуючи бібліотечні фонди або Інтернет-ресурси. Також складає план презентації або ставить питання, на які треба отримати аргументовану відповідь. Опанувавши джерела за темою, здобувач розкриває зміст питань та представляє виконану роботу на семінарі. Обсяг презентації – 10-15 слайдів, текст доповіді – 4-5 стандартних сторінок комп'ютерного набору. Завдання здобувачам видаються упродовж триместру.

Теми рефератів, презентацій:

Тема 1 Предмет навчального курсу «Історія політичної думки України»

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Предмет і методологічні проблеми вивчення історії політичної думки України.
2. Проблема періодизації історії політичної думки України.

Тема 2 Владні відносини і релігійно-політична думка Київської Русі

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Загальна характеристика політичної думки Київської Русі.
2. Політичні ідеї в «Слові про закон і благодать» митрополита Іларіона.
3. Політична програма Володимира Мономаха.

Тема 3 Становлення демократичного світорозуміння в історії української політичної думки (XIV – кінець XVIII ст.)

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Формування політичних ідей за умов українського культурно-національного Відродження.
2. Ю. Котермак-Дрогобич як представник української гуманістичної думки епохи європейського Відродження.
3. С. Оріховський та його погляди на проблеми побудови ідеальної держави.
4. Суспільно-політична проблематика в творах І. Вишенського.
5. Христофор Філалет як представник пізнього Відродження в Україні. Острозька школа.
6. Програмний зміст і суспільно-політична діяльність українських церковних братств та їх вплив на зростання національної свідомості українського народу.
7. Система суспільно-політичних поглядів Г. Сковороди.
8. Києво-Могилянська академія та основні ідеї її представників.
9. П. Могила та його роль у виробленні ідеї незалежної держави.

10. Гадяцькі угоди як важливий етап у вітчизняному державотворчому процесі XVII ст.

11. Конституція П. Орлика та її політичне значення для української політико-правової думки.

Тема 4 Формування і утвердження українського лібералізму (кін. XVIII – серед. XIX ст.)

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Проблема самовизначення українського народу в творі «Історія Русів».
2. Історія виникнення та ідеологічні засади діяльності Кирило-Мефодіївського товариства.
3. Політична доктрина М. Костомарова.
4. Основні ідеї і погляди представників Кирило-Мефодіївського товариства (М. Гулак, О. Навроцький, П. Куліш, Г. Андрузький).
5. Т. Шевченко як представник «радикального крила» Кирило-Мефодіївського товариства.

Тема 5 Михайло Драгоманов – основоположник політичної науки в Україні

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Соціально-політичний ідеал у творчості М. Драгоманова.
2. Проблема федералізму у трактуванні М. Драгоманова.
3. Позиції М. Драгоманова щодо націоналізму як ідеї та політичного руху.

Тема 6 Розвиток суспільно-політичних ідей на західноукраїнських землях (О. Терлецький, І. Франко, А. Шептицький)

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Політичні ідеї українського руху в Галичині в другій половині XIX ст.
2. «Руська трійця» – каталізатор розвитку українських патріотичних почуттів галицької молоді XIX ст.
3. Головна Руська Рада – перша політична організація галицьких українців.
4. Суспільно-політичні погляди Ю. Бачинського.
5. І. Франко – видатний діяч українського руху в Галичині кінця XIX – початку XX ст.
6. Митрополит Андрей Шептицький – духовний будівничий української нації.

Тема 7 Осмислення національно-державницької ідеї в революційну добу української історії

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Ліберально-федеративний та державницько-націоналістичний напрями в історії української політичної думки початку XX ст.: основні ідеї та представники.
2. Історико-правове обґрунтування ідеї відродження української держави в працях М. Міхновського.
3. Політологічний аналіз проекту М. Міхновського «Самостійна Україна».
4. Теорія національного самовизначення за М. Грушевським.
5. Перші спроби глибокого самокритичного осмислення політичного розвитку українського народу в праці Грицька Коваленка «Людина і громада. Думки про добро і правду».

Тема 8 Український націонал-комунізм: спроби поєднання національної ідеї з більшовизмом

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Ідейно-політичні течії українського націонал-комунізму.
2. В. Шахрай – фундатор і теоретик українського націонал-комунізму.
3. Проблема українізації в поглядах О. Шумського.
4. Націонал-комуністичні переконання М. Скрипника.
5. Михайло Волобуєв – представник «націонал-ухильництва» в Україні в 20–30 роки ХХ ст.

Тема 9 Феномен міжвоєнної української еміграції. Теоретичні підходи до питання відновлення української державності

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Особливості формування української політичної еміграції.
2. Основні концепції державності в українській зарубіжній політичній науці.
3. Концепція інтегрального націоналізму Д. Донцова.
4. Державотворчі ідеї представників національно-державницького напрямку (В. Старосольський, С. Дністрянський, С. Рудницький, М. Сціборський).
5. Основні ідеї і представники консервативної течії в західній українській політичній думці (С. Томашівський, В. Кучабський).
6. Монархічно-гетьманська концепція В. Липинського.

Тема 10 Зародження новітніх поглядів і підходів у розвитку політичної думки повоєнної української еміграції

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Громадсько-політична діяльність В. Винниченка.
2. В. Винниченко про національне відродження України.
3. Проблема здобуття і розбудови власної держави в поглядах І. Лисяка-Рудницького.
4. Поняття нації, «історичні» та «неісторичні» нації за І. Лисяком-Рудницьким.
5. Етнічні складники українського характеру за Ю. Липою.

Тема 11 Суспільно-політичні погляди українських дисидентів-шістдесятників і передумови формування вітчизняної політології

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Дисидентський рух як вияв політичної опозиції комуністичному режимові в Україні.
2. Політичні погляди представників українських дисидентів.
3. Правозахисний рух в Україні: основні постаті і підходи.
4. Проблема національної ідеї в дослідженнях сучасних вітчизняних науковців.

Тема 12 Політична наука і освіта в сучасній Україні

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Політична наука в сучасній Україні, її суспільно-політичне значення і головні тенденції розвитку.
2. Проблеми і перспективи становлення політології як навчальної дисципліни.
3. Болонський процес і зміна характеру вивчення політології в Україні.

5.4 Самостійна робота

Під час самостійної роботи здобувачі опрацьовують матеріал аудиторних занять курсу, і питання винесенні на самостійне вивчення. Розподіл часу самостійної роботи виконується згідно плану навчального процесу та робочого плану дисципліни.

Різновидами самостійної роботи є:

- вивчення лекційного матеріалу;
- самостійне опрацювання за відповідними темами окремих питань з навчальної дисципліни;
- робота з рекомендованою основною і додатковою літературою;
- підготовка доповідей, підготовка до обговорень за відповідними темами на семінарських заняттях;
- підготовка творчих робіт (реферати, презентації, доповіді).

Контроль виконання самостійної роботи відбувається при обговореннях на семінарах, при написанні модульної контрольної роботи.

Питання для самоконтролю

Тема 1 Предмет навчального курсу «Історія політичної думки України»

ЗАПИТАННЯ. ЗАВДАННЯ

1. Який принцип покладено в основу періодизації історії політичної думки в Україні?
2. Розкрийте гносеологічне значення навчального курсу «Історія політичної думки України» для майбутнього спеціаліста-політолога.

Тема 2 Владні відносини і релігійно-політична думка Київської Русі

ЗАПИТАННЯ. ЗАВДАННЯ

1. Назвіть найвідоміші твори Давньої Русі.
2. Які головні ідейні мотиви «Слова про закон і благодать»?
3. Розкрийте зміст поглядів Володимира Мономаха.

Тема 3 Становлення демократичного світорозуміння в історії української політичної думки (XIV – кінець XVIII ст.)

ЗАПИТАННЯ. ЗАВДАННЯ

1. Дайте характеристику етапів розвитку ренесансного гуманізму в Україні.
2. Охарактеризуйте суспільно-політичні погляди С. Оріховського.
3. Розкрийте причини виникнення і основні напрями розвитку гострополемічної думки в Україні. Назвіть представників гострополемічної думки.
4. Сформулюйте суспільно-політичні погляди І. Вишенського.
5. Які центри формування національної свідомості виникали в Україні в XVI–XVIII ст.? Дайте загальну їх характеристику.

Тема 4 Формування і утвердження українського лібералізму (кін. XVIII – серед. XIX ст.)

ЗАПИТАННЯ. ЗАВДАННЯ

1. Охарактеризуйте умови виникнення ліберально-демократичної течії в політичній думці України.

2. Обґрунтуйте думку, що «Історія Русів» – це перший прояв українського ліберального світогляду. Розкрийте значення цього твору для української політичної думки.
3. Визначте основні проблеми і питання програмних документів Кирило-Мефодіївського товариства.
4. Сформулюйте коло суспільно-політичних проблем у творчості Т. Шевченка.
5. Назвіть основні ідеї М. Костомарова і підтвердіть їх цитатами з його праць.

Тема 5 Михайло Драгоманов – основоположник політичної науки в Україні
ЗАПИТАННЯ. ЗАВДАННЯ

1. Проаналізуйте громадсько-політичну діяльність М. Драгоманова.
2. Проаналізуйте основні ідеї політичної програми українського соціального мислителя.

Тема 6 Розвиток суспільно-політичних ідей на західноукраїнських землях
(О. Терлецький, І. Франко, А. Шептицький)
ЗАПИТАННЯ. ЗАВДАННЯ

1. Підготуйте коротке повідомлення про суспільно-політичну діяльність і творчість галицьких мислителів першої половини ХІХ ст. – Маркіяна Шашкевича, Івана Вагилевича і Якова Головацького. У чому погляди Остапа Терлецького були прогресивнішими порівняно з вищеназваними мислителями?
2. Обґрунтуйте з філософсько-правового і політологічного поглядів і доведіть на прикладах розвитку суспільно-політичної ситуації в сучасній Україні висловлену О. Терлецьким тезу про те, що навіть найкращі закони у разі політичного незабезпечення їхнього втілення у життя залишаються лише на папері.

Тема 7 Осмислення національно-державницької ідеї в революційну добу української історії
ЗАПИТАННЯ. ЗАВДАННЯ

1. Чим відрізнявся ліберально-федеративний напрям у політичній думці України на початку ХХ ст. від напряму державницько-націоналістичного? В чому ви бачите головний пафос творчості М. Міхновського?
2. Охарактеризуйте погляди М. Грушевського на проблеми українського державотворення. У яких творах вони викладені?
3. У чому полягає цінність праці Г. Коваленка «Людина і громада. Думки про добро і правду»?
4. Доведіть висловлену Г. Коваленком думку про те, що основною причиною поразок історичних державотворчих змагань українського народу була відсутність в Україні стійкої правової традиції.

Тема 8 Український націонал-комунізм: спроби поєднання національної ідеї з більшовизмом
ЗАПИТАННЯ. ЗАВДАННЯ

1. Підготуйте за вільним вибором реферативні повідомлення про основні течії українського націонал-комунізму.
2. Зробіть порівняльний політологічний аналіз основних ідей брошури С. Мазлаха і В. Шахрая «До хвили» та думок суспільно-політичного характеру, висловлених у художніх і публіцистичних творах М. Хвильового.

Тема 9 Феномен міжвоєнної української еміграції. Теоретичні підходи до питання відновлення української державності

ЗАПИТАННЯ. ЗАВДАННЯ

1. Ознайомтеся з літературою, присвяченою українській еміграції і визначте характерні особливості й відмінності міжвоєнної еміграційної хвилі як історичного і соціально-політичного явища порівняно з іншими течіями.
2. Визначте спільні ознаки й відмінності в ідейно-політичному розвитку різних течій еміграційної української суспільно-політичної думки міжвоєнної доби.

Тема 10 Зародження новітніх поглядів і підходів у розвитку політичної думки повоєнної української еміграції

ЗАПИТАННЯ. ЗАВДАННЯ

1. Підготуйте короткі повідомлення про життя, практично-політичну діяльність і творчість В. Винниченка в доеміграційний і в міжвоєнний періоди.
2. Познайомившись із наведеним у параграфі уривком з роману В. Винниченка «Нова заповідь», спробуйте дати йому політичну оцінку з погляду сьогодення.
3. Проілюструйте на прикладах характеристику І. Лисяком-Рудницьким українського народу як народу «недержавного».
4. Проаналізуйте вимоги «Заяви» американських інтелектуалів українського походження, дайте їм політологічну оцінку.

Тема 11 Суспільно-політичні погляди українських дисидентів-шістдесятників і передумови формування вітчизняної політології

ЗАПИТАННЯ. ЗАВДАННЯ

1. Назвіть основні політологічні центри сучасної України, охарактеризуйте в межах можливого їхню діяльність.
2. Спробуйте самостійно визначити найважливіші течії сучасної української суспільно-політичної думки. Назвіть їх представників (авторів та їхні праці).

Тема 12 Політична наука і освіта в сучасній Україні

ЗАПИТАННЯ. ЗАВДАННЯ

1. Охарактеризуйте діяльність найвідоміших політологічних центрів сучасної України.
2. Спробуйте визначити основні завдання громадянської освіти в Україні.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі вивчення дисципліни використовуються наступні методи та підходи до навчання:

Студентоцентроване навчання – розширення автономії здобувача, здатності до критичного мислення на основі результативного підходу, що передбачає нові підходи до навчання з метою розвитку особистості здобувача з урахуванням його ціннісних орієнтацій.

Репродуктивний метод – навчання здобувачів організовується за допомогою практичних вправ та робіт, різних форм самоконтролю, що сприяє формуванню знань, навичок і вмінь у здобувачів, основних розумових операцій (аналіз, синтез, узагальнення тощо).

Комбінація лекційних та практичних занять та консультацій (зокрема особистих консультацій з викладачем та використанням системи Moodle) із розв'язанням ситуаційних завдань, які розвивають аналітичні здібності та навички роботи в колективі.

Пояснювально-ілюстративний метод – здобувачі одержують знання на лекціях, з навчальної або методичної літератури шляхом конспектування, тезування, анотування, рецензування, під час консультацій з підготовки рефератів та/або доповідей.

Евристичний метод – під керівництвом викладача або на основі евристичних вказівок здобувачі активно намагаються знайти рішення висунутих у навчанні, або сформульованих самостійно, пізнавальних завдань, що дозволяє активізувати мислення, викликати зацікавленість до пізнання на практичних заняттях та контрольних точках.

Методи стимулювання й мотивації навчальної роботи – здобувачі приймають участь у моделюванні рольових ситуацій, створенні ситуацій успіху в навчальній роботі, пред'явленні вимог і методів заохочення.

Метод проблемного викладу та проблемно-орієнтованого навчання, зокрема з проведенням презентацій – розуміння здобувачами поставленої проблеми та формулювання пізнавальних завдань на основі різних джерел та засобів, уміння проаналізувати поставлене завдання, порівняти різні точки зору та підходи, розуміння логіки та думок викладача, усвідомлення та запам'ятовування.

Метод самостійної роботи здобувачів та самостійного навчання – розв'язання практичних завдань та опрацювання теоретичного матеріалу, що виноситься на самостійне вивчення. Самостійна робота з вивченням оприлюднених навчальних матеріалів, зокрема в системі роботи освітньої платформи дистанційного навчання Moodle DDMA.

Методи організації й здійснення навчальної та наукової діяльності, що поєднує словесні, наочні і практичні методи:

- словесні методи – у вигляді бесіди, інструктажу, лекційного матеріалу, методичних вказівок, співбесід;

- наочні методи, відео методи тощо – проведення лекційних та практичних занять за допомогою презентацій, ілюстрацій, демонстраційного матеріалу, тобто отримання знань завдяки наочному спостереженню;

- практичні методи – за допомогою вправ, практичних прикладів, аналізу статистичних даних, тренувань, тренінгів здобувачі одержують знання та уміння, виконуючі ці практичні дії;

– наукова робота здобувача – наукові дослідження та опрацювання наукової інформації.

Активні методи навчання (дискусійні методи) – в будь-яких формах навчання, включаючи лекційні заняття, використовуються елементи дискусії, а саме: обговорення, ділові ігри, діалог.

VI КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Контроль знань здобувачів здійснюється за рейтинговою накопичувальною (100-бальною) системою, яка передбачає складання обов'язкових контрольних точок. Максимальна кількість балів (100) при оцінюванні знань з навчальної дисципліни, яка завершується екзаменом, формується з двох частин, з коефіцієнтом 0,5 кожна: – за поточну успішність 100 балів (сума балів, зароблена у семестрі, але не менше 55); – на екзамені 100 балів (мінімально необхідна кількість балів за екзамен 55).

Контрольні заходи включають: поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних і оцінюється сумою набраних балів; модульний контроль, що проводиться у формі підсумкової контрольної роботи за відповідний змістовий модуль та колоквиуму і має на меті оцінку результатів навчання здобувача після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля; підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового екзамену, відповідно до графіку навчального процесу.

Оцінювання знань здобувача під час занять та виконання індивідуальних завдань проводиться за такими критеріями: розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються; ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни; ознайомлення з рекомендованою літературою; вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді ситуацій, у процесі виконання індивідуальних завдань та завдань, винесених на розгляд в аудиторії; логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії; здатність проводити критичну та незалежну оцінку певних проблемних питань; вміння здійснювати узагальнення інформації, обґрунтовувати свою власну точку зору та робити висновки; грамотність подачі матеріалу та оформлення роботи.

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання позааудиторної самостійної роботи здобувачів є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на практичних заняттях.

Підсумковий контроль знань та компетентностей здобувачів ВО з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення семестрового екзамену, завданням якого є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Переведення набраних здобувачем балів за 100-бальною шкалою в оцінки за національною (5-бальною) шкалою та шкалою ECTS здійснюється у відповідності до таблиці:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи)	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
81 – 89	B	добре	
75 – 80	C		
65 – 74	D	задовільно	
55–64	E		
30–54	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання
0 – 29	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

VII СЕМЕСТРОВИЙ ГРАФІК

Перелік обов'язкових контрольних точок для оцінювання знань здобувачів денної форми навчання

№	Назва і короткий зміст контрольного заходу	min-max балів	Тиждень	Характеристика критеріїв досягнення результатів навчання для отримання максимальної кількості балів
1	Контроль поточної роботи на семінарських заняттях	20-40	1-14	Здобувач здатний продемонструвати критичне осмислення лекційного та позалекційного матеріалу, виступати з доповідями з визначених питань, брати кваліфіковану участь у дискусії з наведенням аргументації
2	Написання статті, реферату	10-20	1-14	Здобувач здатний продемонструвати достатній рівень опанування основних положень з обраної тематики, демонструвати знання відповідної літератури, вміння аналізувати матеріал, робити узагальнення та самостійні висновки
3	Контрольна робота №1	10-15	7	Здобувач продемонстрував достатній рівень знань з тем першого змістового модулю, що відповідають програмним результатам навчання з дисципліни
4	Контрольна робота №2	10-15	14	Здобувач продемонстрував достатній рівень знань з тем другого змістового модулю, що відповідають програмним результатам навчання з дисципліни
5	Тестове семінарське завдання №1, №2	5-10	4/10	Здобувач виконує теоретичне завдання, що відповідають програмним результатам навчання за темами змістового модуля №1 та №2
Поточний контроль		55-100	1-14	Здобувач продемонстрував достатній рівень знань з тем першого та другого змістових модулів курсу, що відповідає програмним результатам навчання з дисципліни
Підсумковий контроль. Екзамен		55-100	15	Здобувач продемонстрував достатній рівень знань з тем першого та другого змістових модулів курсу, що відповідає програмним результатам навчання з дисципліни
Усього		55-100		Загальний рейтинг = 0,5*оцінка поточної успішності +0,5*оцінка підсумкового контролю

ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ

№	Назва контрольного заходу	Характеристика змісту засобів оцінювання
1.	Контроль поточної роботи на семінарських заняттях	<ul style="list-style-type: none"> • фронтальне опитування за понятійним матеріалом та за питаннями до семінарського заняття; • оцінювання активності участі у дискусіях
2.	Індивідуальні завдання	<ul style="list-style-type: none"> • письмовий звіт або реферат про виконання індивідуального завдання; • оцінювання самостійності та якості виконання завдання в ході звіту-захисту та співбесіди
3.	Контрольні роботи	<ul style="list-style-type: none"> • питання до контрольної роботи
Підсумковий контроль		<ul style="list-style-type: none"> • питання до екзамену

VIII РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Горбатенко В. П., Остапенко М. А., Горбатенко І. А. *Історія політичної думки в Україні* : навч. посіб. К. : МАУП, 2007. 128 с.
2. *Історія політичної думки* : навч. енцикл. слов.-довід. / за заг. ред. Н. М. Хоми ; В. М. Денисенко, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін. Львів : Новий Світ-2000, 2014. 765 с.
3. *Історія політичної думки* : підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми; Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.; 2-е вид., перероб. і доп. Львів : Новий Світ-2000, 2017. Т. 2.: ХХ – початок ХХІ ст. 598 с.
4. *Історія політичної думки України* / за заг. ред. Н. Хоми ; І. Вдовичин, І. Вільчинська, Є. Перегуда та ін. Львів : Новий Світ-2000, 2017. 632 с.
5. Кресіна І. О. *Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси (етнополітичний аналіз)*: монографія. К. : Вища школа, 1998. 392 с.
6. Мироненко О. М., Горбатенко В. П. *Історія вчень про державу і право*: навч. посіб. К. : ВЦ «Академія», 2010. 456 с.
7. *Політична думка ХХ – початку ХХІ століть: методологічний і доктринальний підходи* : підручник : у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми ; Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, В. П. Горбатенко та ін. Львів: Вид-во «Новий Світ-2000», 2016. Т. 1. 516 с.
8. *Політична думка ХХ – початку ХХІ століть: методологічний і доктринальний підходи* : підручник : у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми ; Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, В. П. Горбатенко та ін. Львів : Новий Світ-2000, 2017. Т. 2. 535 с.
9. *Політична наука в Україні. 1991–2016* : у 2 т. Т. 1. Політична наука: західні тренди розвитку й українська специфіка / НАН України, Ін-т політ. і етнонац. досліджень ім. І. Ф. Кураса ; редкол.: О. Рафальський (гол.), М. Кармазіна, О. Майборода. К. : Парлам. вид-во, 2016. 656 с.
10. *Політологічний енциклопедичний словник* / упоряд. В. П. Горбатенко; за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. 2-е вид., доп. і перероб. К. : Генеза, 2004. 736 с.
11. *Політологія* : навч. енцикл. слов.-довід. / наук. ред. Н. М. Хома ; В. М. Денисенко, О. М. Сорба, Л. Я. Угрин та ін. Львів : Новий Світ-2000, 2014. 779 с.

12. *Політологія* : підручн. для вищ. навч. закладів / за ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка. К. : Видавничий центр «Академія», 2001. 528 с.
13. *Політологія*: підручн. для вищ. навч. закладів / за заг. ред. канд. філос. наук Ю. І. Кулагіна, д-ра іст. наук, проф. В. І. Полуріза. К. : Альтерпрес, 2002. 612 с.
14. *Правові основи розвитку сучасних політичних систем: досвід та перспективи*: монографія / Скрипнюк О. В., Василевич Г. О., Пархоменко Н. М. та ін.; передм. Ю. С. Шемшученка та Г. О. Василевича. К. : Вид-во «Юридична думка», 2013. 290 с.
15. *Прикладна політологія*: навч. посіб. / за ред. В. П. Горбатенка. К. : ВЦ «Академія», 2008. 472 с. (Серія «Альма-матер»).
16. Рябов С. Г. *Політична наука в Україні ХХІ століття: стан та перспективи розвитку*: дослідження. К. : Навч.-метод. центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2005. 103 с.
17. Стойко О. М. *Трансформація політичних інститутів у сучасних перехідних суспільствах*: монографія. К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2016. 416 с.
18. *Сучасна політична лексика* : енцикл. слов.-довід. / за наук. ред. Хоми Н. М. ; І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін. Львів : Новий Світ-2000, 2015. 396 с.

Допоміжна література

19. Академічна наука: становлення і розвиток дослідницьких установ та напрямів досліджень. *Політична наука в Україні. 1991–2016* : у 2 т. Т. 1. Політична наука: західні тренди розвитку й українська специфіка / НАН України, Ін-т політ. і етнонац. досліджень ім. І. Ф. Кураса ; редкол. : О. Рафальський (гол.), М. Кармазіна, О. Майборода. К. : Парлам. вид-во, 2016. С. 325–380.
20. Горбатенко В. П. *Політичне прогнозування: теорія, методологія, практика*. К. : Генеза, 2006. 400 с.
21. Горбатенко В. П. Проблеми розвитку політичної науки і освіти в Україні. *Суспільно-політичні процеси*. 2016. Вип. 4. С. 303–306.

Web-ресурси

http://maup.com.ua/assets/files/lib/book/ist_polit_dumk.pdf
<http://www.history.org.ua/index.php?urlcrnt=JournALL/select.php&seriaName>
<http://www.cossackdom.com>
http://www.geocities.com/ua_ukraine/ukrainerus.html
<http://www.uahistory.cjb.net/>
<http://www.history3.org.ua/library.php>
<http://ukrarmy.kiev.ua/>
<http://sumy.net.ua/?p=1>
<http://www.studentbooks.com.ua/content/view/119/49/1/1/>